

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **КРИСТИНА ДОНЧЕВА БАКСАНОВА** на тема „Германия и постсоциалистическите държави в Югоизточна Европа. Подходи на отразяване от Дойче веле ТВ и Це Де Еф (2013-2015)“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност 3.5 Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Международна журналистика)

Научен ръководител: проф. д-р Мария Нейкова

Член на научното жури: доц. д-р Мария Попова

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № РД38-8 от 05.01.2018г. на Ректора на Софийски университет „Св.Климент Охридски“ проф. д-р Анастас Герджиков.

1. Актуалност на темата

Класическите изследвания на медиите представят начините, по които политическите процеси присъстват в медийното съдържание, както и възможните реакции от страна на аудиторията. Популярната концепцията за програмната рамка наблюдава промените в политическите решения, предприети като следствие от наложените от медиите теми в публичното пространство. Тя залага на виждането, че политическите действия в съвременното общество стават все по-зависими от медийната рефлексия на едни или други събития или проблеми. В известна степен настоящата дисертация използва и двата модела. От една страна тя изследва промените в политическите цели на ФРГ относно страните от Югоизточна Европа – тяхното европейско присъединяване, средствата за тяхното икономическо, политическо и социално развитие. От друга – в дисертацията се анализират възможностите на две водещи немски телевизии – най-популярната обществена телевизия Це Де Еф и най-гледания в чужбина канал Дойче Веле ТВ, да отразяват събитията от балканските страни с цел стимулиране на обществения интерес и изграждане на консенсус. Значението на настоящата дисертация се изразява чрез фокуса ѝ върху актуалните политически планове на най-голямата и значима европейска страна, чрез проследяване

механизмите на медиите да формират обществено мнение по теми, които засягат и българския интерес.

2. Съдържание на дисертацията

Дисертацията е разделена на увод, три глави, заключение, библиография и приложения, и е в общ обем от 279 страници.

В **увода** се очертават основните цел и обект на изследването. Целта е да се проследят решенията във външната политика на Германия след 2014 г., които оказват влияние върху проблематичните ситуации в Европа. Периодът е избран целенасочено, защото очертава значението, което Германия има спрямо вътрешни за ЕС събития като кризата в Украйна и анексирането на Крим от Русия, Брекзит, възраждането на национализма и популизма в цяла Европа, спрямо процесите на развитие в държавите от Югоизточна Европа, както и защото поставя на ново място значението на но и спрямо външни фактори като изострянето на конфликта в Сирия и отварянето на границите и приемането на бежанци от Близкия Изток и Африка.

Обект на научно наблюдение е анализ на съдържанието на две от водещите германски обществени телевизии – Дойче веле ТВ и Це Де Еф в периода между 2013 и 2015 г. Причината за избора им е не само тяхната популярност, но и програмните промени, които се предприемат по това време. В изследването са регистрирани над 1600 материала, които са допълнени със собствени дълбочинни интервюта с различни журналисти и мениджъри на медиите, направен е и цялостен анализ на медийната система в Германия.

Първа глава съдържа подробен преглед на основните моменти от развитието на външната политика на Германия. Първият период на социално и политическо развитие е от 1945 до 1989 г., когато основна цел е обединението на разделената страна. Поради това се анализира последователно политиката на различни германски канцлери – от Конрад Аденауер, който реализира концепцията за запазване суверенитета на ФРГ, през „източната политика“ на Вили Брант, до „активната мирна политика“ на Хелмут Кол, който изгражда трайни връзки с държавите от Източна и Централна Европа в рамките на своята „външна политика на малките стъпки“, завършила с мирното обединение на двете Германски държави.

Вторият период е от 1989 до 2013 г., когато чрез разширяване на търговските връзки и икономическия растеж се търси силно ангажиране с политиката на ЕС и

НАТО, преодоляване на икономическата изостаналост в някои от регионите след обединението на Германия.

Третият период започва през 2014 г. и е свързан с по-сериозното позициониране на Германия в рамките на новия световен ред и готовността ѝ да поеме по-голяма международна отговорност. Разширяващият се процес на глобализация, появата на нови международни играчи, но и нови световни заплахи постепенно връщат доверието в страната като решаващ фактор за справяне с икономическите и политическите кризи в Европейския съюз, като лидер в областта на икономиката, финансите и технологиите. Това се подкрепя и от традиционно добрите взаимоотношения между Германия и Франция, отвореността към търговия с трети страни, възможностите за справяне с бежанската криза, спазването на човешките права, опазването на околната среда, културния и образователен обмен като средство за социално и политическо развитие на изоставащите страни от балканския регион и др.

Особен принос на дисертацията са собствените интервюта, които Кристина Баксанова прави с водещи журналисти и политически анализатори. В представените цитати ясно личат противоречивите позиции в самото германско общество – от една страна стои осъзнаването, че международната политика е променена и Германия, като една от водещите държави в Европа, трябва да е активна в определяне на актуалния политически дневен ред, а от друга – притеснението как подобна роля ще се възприеме и дали страната има ресурса, особено в областта на отбраната, да се справи с подобни предизвикателства.

Същевременно се наблюдава едностранчивост и недостатъчно разбиране на обсъжданите въпроси в рамките на публичния и медиен дебат, поради недобрите познания на повечето журналисти по темите свързани с външната политика. Това кара изследователи като Кристиан Тушхоф да търсят основателни причини – чрез „индекс на хипотезата“: „медиите приемат и предават предимно позициите на управляващите и на елитите, защото самите журналисти се приемат като част от тази общност, а не от обществото” (с.86) или т.нар. „фрейминг“: „медиите се идентифицират с позициите на своите читатели, слушатели и зрители и представят само части от тезите в дебата, което го прави едностранчив“.(с.86)

Втора глава на дисертацията се фокусира върху политиката на Германия спрямо страните от Югоизточна Европа – като цяло за региона, в рамките на европейската и евроатлантическата перспектива, но и при двустранните отношения. Подробно е представено поведението на Германия при разпадането на Югославия чрез

трите етапа на нейната политика – от признаването на независимостта на част от бившите югорепублики, за което е критикувана от други държави, през пасивност около признаването на Босна и Херцеговина и отново чрез активност и влизане в ролята на балансатор при конфликта в Косово. Както пише Кристина Баксанова: „След края на конфликта в Косово ФРГ развива т.нар. „политика на разбирателство“ в постсоциалистическите държави в Югоизточна Европа. Целта е постигане на стабилност и мир, изграждане на демократични структури и правов ред, икономически реформи, защита на малцинствата и на човешките права.“ (с.128)

В дисертацията се описват процесите около приемането на България, Румъния и Хърватска в ЕС, което е резултат не само от покриването на икономическите и политически критерии, но и от политически компромис. Констатирани са и причините за забавянето на процеса за останалите балкански държави – недостатъчните икономически, политически и съдебни реформи, корупцията, възраждането на национализма. Обръща се внимание, че германската политика винаги оказва силна подкрепа, но и не спестява критиките и налага строг контрол.

Като важен лост за подкрепа е представена инициативата „Берлински процес“, целяща да обхване области, които не са обект на процесите на присъединяване – младежки дейности, научен обмен, планиране и финансиране на инфраструктурни проекти, отговаряне на нуждите на гражданите за намаляване на безработицата, по-голяма заетост и икономически растеж, съвместната работа в областта на културата и икономическото сътрудничество.

Трета глава визуализира политическите процеси и решения през призмата на медийното съдържание. Изследователската хипотеза, зад която застава Кристина Баксанова, е, че „медийното отразяване на теми от Балканите в изследвания период е фрагментарно и преди всичко е подчинено на събитийността, а не толкова на политическия дневен ред.“ (с.165)

Разработен в няколко части, текстът представя цялостното развитие на медиите във ФРГ – от създаването на първата обществена телевизия А Ер Де, през перипетиите около създаването на втората обществена телевизия Це Де Еф, до формите за регулиране на медиите, опитите за намаляване на политическото влияние върху тяхното съдържание и гарантираната независимост на медиите в рамките на европейското законодателство за всяка от двете наблюдавани медии.

И двете телевизии – Це Де Еф и Дойче Веле ТВ са представени чрез своята история, структура и програма, модел на финансиране и на управление. Направен е

подробен анализ на начина, по който са отразени процесите в Югоизточна Европа в различни техни предавания, резултатите са представени таблично, отново има включени собствени интервюта с главните редактори на двете медии. Изводите могат да бъдат обобщени в няколко посоки:

1. Според различни изследвания германското общество се интересува от международни теми, но медиите ги представят едностранчиво, като журналистите заемат позицията на властовите кръгове, с които се идентифицират. Така, въпреки че обществените медии се ползват с най-голямо доверие сред аудиторията във ФРГ, се стига до социална невъзможност за пълноценно ориентиране в световните процеси, ескалация на усещането за криза, до изграждането на образа на пасивната и необективна журналистика.

2. „Темите от постсоциалистическите държави от Югоизточна Европа присъстват фрагментарно, пише Кристина Баксанова, като изборът им се определя от дневния ред на по-големи международни и европейски събития като бежанската криза, разширяването на ЕС, миграцията от тези държави към ФРГ и т.н., но и от важността им за германската аудитория.” (с.203) Преобладават темите за бежанците, условията на живот на нелегалните емигранти от ромски произход в Германия, педофилията, бежанците, които се страхуват от връщане в България.

3. Акцентът в изследването е поставен върху програми, посветени на европейски и международни въпроси, разследвания и документални филми и специализирани издания. Общите изводи са, че се предпочитат авторски предавания, доминира информационният подход, съдържанието е ориентирано към интересите на германската аудитория, но темите са еднотипни, има фрагментарност при отразяването на събитията, темите почти отсъстват от дискуссионните предавания.

В заключението на дисертацията са синтезирани основните тези, представени в текста, като Кристина Баксанова отново повтаря ключовия извод: “Медийното отразяване на теми от постсоциалистическите държави от Югоизточна Европа в изследвания период е фрагментарно и преди всичко подчинено на събитийността, отколкото на политическия дневен ред. В контекста на кризите, от една страна то е закъсняващо, но от друга събужда нов обществен интерес към региона едва с бежанската криза по Балканския маршрут през лятото на 2015 г. Така новите етапи в политическия дневен ред съвпадат с нов етап в медийното отразяване на региона, определено от актуалността на световните кризи. Има усещане за паралелност между медийния и политическия интерес, но не за взаимно влияние.” (с.238-239).

3. Основни приноси

Дисертацията на Кристина Баксанова се отличава с много добра и разбираема структура, комбинира политологически, исторически и медийнотеоретичен анализ, използват се разнообразни източници на информация, има значителен обем, личи силният и траен интерес на автора по темата, нейната изследователска ангажираност.

Избраната тема е актуална и важна, предвид ролята, която Германия играе в международен план и конкретно в рамките на ЕС и НАТО – не само като икономическа и финансово силна и стабилна държава, но и такава, която се включва пряко или чрез финансиране в международните мироопазващи операции (Балканите, Близкия Изток), а и определя цялостната визия за социално и политическо развитие на Европа (в рамките на ЕС и спрямо Западните Балкани). Значима е ролята ѝ на политически и икономически балансър, който не се притеснява да носи политическа, икономическа и морална отговорност (например за преодоляване последиците от световната финансова криза, от финансовата криза в Гърция, приемането на бежанци), водена от политика на прагматични действия.

Освен конкретно наблюдение на изследваните телевизии, анализът на Кристина Баксанова се допълва и разширява чрез поредицата от собствени интервюта, които дават различна, но и по-детайлна гледна точка към авторските тези.

4. Автореферат и научни публикации

Представеният автореферат отговоря на поставените научни изисквания. Докторантът има реализирани две научни публикации по темата на дисертацията си, както и участие в четири научни прояви – включително на международен семинар и получаването на стипендия за изследователска дейност в Германия.

5. Научни препоръки

При възможност бих препоръчала, текстът да бъде публикуван, за да намери своя по-широк кръг читатели, които да се възползват от неговите теоретични и практически качества.

6. Заключение

В заключение дисертацията на Кристина Баксанова е актуално, интересно и съществено изследване на процесите в областта на международната журналистика, при което се използват различни научни подходи и се постигат важни научни заключения. То позволява практически да се наблюдава разминаването между външнополитическите цели на една държава и медийната им рефлексия и показва слабите места при публичния диалог между елитите, обществото и медиите в процеса на вземането на политически решения.

Поради това **убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на КРИСТИНА ДОНЧЕВА БАКСАНОВА образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 3.5 Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Международна журналистика).**

05 март 2018 г.

Доц. д-р Мария Попова